

ZAPISKI.

SLOVSTVO.

Naše jezikovno edinstvo. Z državnim ujedinenjem se je pri nas iznova pojavilo vprašanje, kakšno naj bo razmerje med slovenskim pismenim jezikom ter srbo-hrvaščino. Nekdo je predlagal, naj se slovenščina opusti in sprejme hrvaščina (E. Rakovec, Čas, 1921, str. 97), nekdo drugi je predlagal: »Opustimo zdaj polagoma vse, kar nas brez potrebe loči od Hrvatov in Srbov« (D. v Domu in svetu, 1919, str. 180; primerjaj tudi F. G. v Bogoslovnem vestniku, I, str. 112). V imenu velike večine slovenskih prosvetnih delavcev pa je nasproti takim težnjam zaklical dr. Kraigher: »Tudi jaz sem Jugoslovan, navdušen Jugoslovan! Ampak — ti mi greš predaleč, ljubček! Vkljub ljubezni do bratškega jezika mi je slovenska govorica — sladkost!« (Umetnikova trilogija, 1921, stran 108.)

Vprašanje o razmerju slovenščine ter srbo-hrvaščine se pretresa med nami že nad 90 let in torej ni novo. Zanimivo je, da tudi razlogi, ki jih navajajo zastopniki posameznih struj, niso novi, ampak so se v teku 90 let že nešteto krat ponavljali. »Premalo nas je,« zato naš narod »nima sam v sebi vseh pogojev za daljnji kulturni razvoj,« vzdihuje Rakovec (r. t., str. 101). Že l. 1848. je navajal ta razlog Macun: »Slovensko knjižestvo po mislih mojih ni mogoče. Odkod pa le hočemo u slovenskem jeziku prozaičko, odkod pesniško berilo zložiti? ... Ako ne hočemo dušni heloti ostati, ... morali bomo se misli, kakor da bi kedaj slovenska literatura cvela, za časa braniti; ker je vkanljiva...« (Slovenija, 1848, 12.) Enako Kobe: Slo-

venci »ne morejo sami za se literature imeti poradi svojega majhnega števila« (Slov. bčela, 1850, str. 140). Iz podobnih razlogov so se oprijeli ilirstva tudi Matija Majar, Razlag, Kočever-Žavčanin in drugi. Danes navajati take razloge se res pravi »lajati in tace lizat',« kakor je Prešeren že pred 90 leti označil tako ilirstvo. Zgodovina slovenskega naroda je pokazala, da si lahko tudi majhen narod z vztrajnim naporom ustvari visoko kulturo. Saj smo vendar Slovenci v slovstvu in splošni ljudski prosveti — torej v vsem, kar se z narodnim jezikom dá doseči — prekosili Srbe in Hrvate! Tako se torej ni varal Svetec, ko je pisal: »(Mi) se slovenščine terdo in zvesto deržimo... Toraj smo tistim nasprotni, ki nas v ilirstvu utopiti hočejo, dobro vedoč, da je takova poguba samih sebe ne samo nepotrebna, ampak tudi izobraženju našega naroda škodljiva« (Slovenija, 1850, str. 16). —

Zmagala pa je pri nas struja, ki je podarjala, naj bi se naš pismeni jezik bližal srbo-hrvaščini. Že l. 1849. je podal Cigale načela slovenskemu pismenemu jeziku: »Ako... dobimo med slovenskim narodom več oblik ene baže, si izvolimo tisto, ki nas z brati Iliri, ki nas z drugimi Slovani veže, ki je po slovnici staroslovenskej« (Slovenija, 1849, 415). Do tem načelu se je zvršila znamenita Svetčeva pravopisna preosnova l. 1849., ki je bila podlaga Levstiku, Škrabcu in Pleteršniku, in na tem načelu složi naš pismeni jezik

Vendar pa so se tudi tu ustanovile neke meje, katerih pismeni jezik ne sme prestopiti, če nočemo pretrgati zveze s preteklostjo. Že 70 let velja načelo, da ne sprejemamo srbsko-hrvatskih

t
C
i
r
z
n
m
18
ž
m
k
s
to
p
g
H
n
b
m
P
p
hr
re
T
s
sr
1.
n
rom
nam
pr.
sa
fin
va
n
min
itd.
visel
1921.,
de
n
i
(plesn
S. Kra

besed in rečenic, za katere imamo sami dobre slovenske, in drugič, da ne sprejemamo takih, ki niso slovenskega izvora.

Že l. 1852. je poudarjal ta načela Svetec: »Izobrazujmo besedo ko doslej po narodu, z obzirom na stari jezik in narečja bratov, toda deržé se pravih mej... Zmešnjave (t. j. brezpotrebne mešanje slovenščine in srbo-hrvaščine, op. por.) nas bo obvarovala zdrava pamet naših bratov, ki se do zdaj še nič kaj ne pripravljajo, da bi nam na proti prišli... na jugu se... le smeja, med tem ko se Slovenci jezimo« (Novice, 1852, 35). Enajst let pozneje je Levstik z žalostjo ugotavljal, da se Hrvatje (še mnogo manj pa Srbi, op. por.) ne trudijo toliko kakor mi, da bi »sintakso in slovnico zasuknili, kakor hoče imeti pravo slovensko svojstvo« (Naprej, 1863, 211). In dalje toži: »Naše prizadevanje vsak dan jasnejše priča, kako želimo... jezik osnažiti; kako ga sučemo, da bi se približali posebno Hrvatom, kolikor moremo: ali žalostna resnica je, — naj je nam ne zamerijo naši vrli bratje — da nam oni hité naproti dosti bolj, nego mi njim« (prav tam, 267).

Po teh načelih moramo zavračati nepotrebno mešanje slovenščine ter srbo-hrvaščine in rabo neslovenskih besed in rečenic. —

Tu bi opozoril na nekatere neslovenske izraze, ki so jih sprejeli nekateri iz srbsčine.

1. Minister financ... pravilno: finančni minister. Srbi pogosto rabijo poromanskem načinu prilastek v rodilniku namesto slovenskega pridevnika, n. pr. ministar finansija, ministar prosvete, m. saobračaja (prim. francosko: ministre des finances), profesor univerziteti... Slovensko je: finančni minister, prosvetni minister, univerzitetni (vseučiliški) profesor itd. Na ljubljanskem južnem kolodvoru je visel belgrajski red vožnje od 1. juna 1921., kar je dobro francoski, prim. tableau de service; doslej je bilo slovensko: vožnji red. V Pirotu je škola igranja (plesna šola), kakor sem bral v romanu S. Krakova: Kroz bura, 153. (Dalje.)

Dr. A. Breznik.

Francè Bevk: **Pesmi**. Opremil Fr. Kralj. Gorica, 1921. Tiskala tiskarna »Tiskovnega društva« v Kranju. Cena 32 K, vezani knjigi 40 K.

Bevkova pesem ima vse vrline pristrčnega lirika, t. j.: lirika, ki skoraj nikoli ne odpre celice svojega srca, da bi v ognju vizionarnosti poletel preko sveta in prepadov ter se na robu veseljstva proroško zagledal v sprevide nemih prikazni — temveč v tih čuvstveni vdanosti motri v zrcalu svoj obraz ter je sklonjen nad srcem kakor dekle nad rožo (in tedaj je njegova pesem najbolj sveža in vonjiva, ker se je v njem spočela kdovekdaj in do rojstva srkala kri iz najdrobnejših vlakenc duše) ali pa, ko da ne ve prav, kaj bi iskal onkraj sten svoje celice, gleda skozi okno, da ga črtajo obrisi mimoidočih postav, luči in zvokov in ostane — prav zato, ker mu manjka poleta vizionarnosti, da bi zaslučil za vsemi temi postavami njih najbolj oddaljene odmeve — pri živčno-psihičnih dojmih, ki kakor megla vodo zakrivajo neizražene globine.

Znak take lirike je melodioznost in ekonomija izraza, ki napravi pesmi enotne in prozorne ter priljubljive in katero ceni človek tem bolj, če ve, kako težko je, vse meje razbijajoče čuvstvo vkleniti v nekaj kitic ali stihov. Seveda obstoji nevarnost v slučaju, če bi pesnik za vsako ceno hotel biti kar najbolj lakónski, da ostane doživetje obstriženo, okrnjeno in neizpeto do zadnjih senc, ki včasih največ pripomorejo do opojnosti in koprenastega podrhtevanja v stihih. —

Ob vzporednikih Župančičevih je rasel Bevk v svoj izraz, ki je nositelj vsebine in mora biti zato umerjen po njej; ne more biti vsebina samolastna, če je ne more ugnesti lasten izraz, ampak mora biti izposojen (podoživljen seveda) od drugih. Pri prvem oddelku je še jasen diš preteklosti na izrazu, čeprav ga že gorko pronicuje zvok njegove bodoče melodije. Te pesmi so sicer same na sebi lepe, toda premalo njegove (ali: nove), da bi bile žive za šefev bodočnosti. Tudi njegove impresije so zapozneli, oziroma izvenjajoči akordi polpreteklosti ter so zato obledele in brez pravega bleska. V pesmih pa, ki